

Perception of the Inhabitants Around the Lake of the Persian Gulf Martyrs From its Environmental Effects (Case Study: Residents of District 22 of Tehran)

Document Type
Research Paper

Received 2018/08/13

Accepted 2024/09/23

Majid Fatemi Khesal^{*1}, Hamed Sayarkhalaj²

1. PhD of Economic & Developmental Sociology, Faculty of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran
2. PhD of Sociology of Social Problem of Iran, Faculty of Literature and Human Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran

DOI: 10.22034/eiap.2025.217467

Abstract

This research investigated the attitude of the people of Tehran's 22nd district towards the environmental impact of Chitgar Lake on the residents of the district. The research method used was qualitative and case study type. Based on the above research method, 23 residents around the lake were interviewed, and then the researchers reached theoretical saturation. In the findings section, the environmental concerns of the region's people were first mentioned, and their concerns were written down. The most important environmental concern of the region's people was related to climate change and air pollution in Tehran. In the next part, a table consists of open and core codes, and then the core category is mentioned. The core codes include environmental conditions, environmental interests, weather conditions, environmental damage to residents, and environmental attitudes to the future. Environmental conditions refer to the minimum environmental conditions for living. In contrast, environmental interests bring aesthetic motives to some people and refer to people with a maximum view of their living place. Weather conditions are the main reason for living around Chitgar Lake and Park. In the continuation of the central codes, the environmental damages of the region were mentioned. Finally, the researcher's attitude towards the future and the concerns people have about the future of the region and neighborhood attracted the researcher's attention.

Key words: Environmental Damages, Air Pollution, Chitgar Lake, Environment.

* Corresponding author:

Email: Majid.fatemikhesal@gmail.com

Introduction

Factors such as population growth, use of fossil fuels, dirty and residual waste from various industries, and other human activities that are not favorable for the environment cause significant changes in the earth's surface. The sudden warming of the earth due to greenhouse gases, the destruction of the ozone layer, the poisoning of rivers and oceans, the pollution of fresh water, the melting of ice in both poles, the extinction of various biological species, and the pollution of big cities, the resulting disasters. It is one of industries and developments (Shabbir, 2009 cited in Nazmi et al., 2017).

With the increasing growth of industrialization, there is always a widespread concern that its negative consequences are spreading, and measures should be taken to reduce them. This problem has become more common, especially for people living in big cities and metropolises. Because with the accumulation of people in big cities, environmental pollution, and harmful behaviors can cause more damage. The world has focused on environmental issues (Lee & Park, 2013:1). Reducing natural resources, environmental pollution, and population growth have challenged human life (Kaiser et, 1999:2).

Today, the environmental dangers of the Tehran metropolis are not hidden from anyone. Regarding air pollution, one side of all the discussions is the city of Tehran and its people. Tehran is one of the most polluted cities in the world. One day out of three a year, one or more primary pollutants are polluted (Safavi & Alijani, 2006). Accordingly, it is natural that the residents of Tehran have environmental and ecological concerns. In the meantime, in 2012, Tehran Municipality put Chitgar Lake (martyrs of the Persian Gulf) into operation, and some people called it the breath of Tehran. In total, the relevant institutions, including the Tehran Municipality, have considered goals for this project, which include increasing the ecological capacity of the region, improving the air quality of District 22 and West Tehran, and developing recreation and entertainment space in Tehran. He pointed out a suitable environment to strengthen the region's ecosystem, creating a different space from other recreational projects due to the valuable water element and the construction and development of a unique urban green space. As apparent in the stated objectives, many of them align with sustainable urban development and environmental benefits. Now, the research question is: What is the perception of the people living around the park regarding the environmental impact of Chitgar Lake?

Methodology

The researcher contacts people with appropriate and relatively sufficient information or experience in the subject under investigation to collect information in this research. In this study, the researcher used the interview technique, and the interview method in this research is an in-depth and semi-structured interview. With the aim of analyzing the opinions of the people of the region about the environmental impact of Chitgar Lake. After the interviews, grounded theory was used as an analysis method. This means that the data were coded using the contextual theory coding method. First, the interviews were read line by line, and open codes were extracted. Then, the similar codes were grouped into one class. Then, the classes that were similar to each other were merged, and the core codes were obtained. In this process, interviews were constantly referred to, and analysis was done simultaneously with the interviews. Then, the core category was extracted. In this research, the researcher conducted in-depth interviews with twenty-three people living in the region and finally reached theoretical saturation. This means that in the subsequent interviews, no new concept was added to the research findings, and therefore, the researchers stopped conducting the interviews in the twenty-third interview. Code control was done in two ways. One was by the participants in the interviews in such a way that the code was returned to the participants themselves, and the researchers asked for their opinion; the other was by consulting with experts in the quality field. They matched the codes with the text of the interviews and modified them if necessary.

Results and Discussion

In this research, 23 residents around Chitgar Lake were interviewed regarding their perception of the environmental effects of the establishment of the lake. In this regard, women and men were interviewed relatively equally; their average age was about 35. Most of them (about 60%) were employees, and the rest had freelance jobs. The education of the interviewees ranged from diploma to bachelor. These people were estimated in terms of the average social class level, and their income was mostly between 1.5 million and 3.5 million Tomans, but there are people whose income is more than this.

Many people living around the lake had environmental sensitivities, and the researcher sought to discover these sensitivities. The perception of these people about the effect of the lake can be taken into consideration, and the strengths and weaknesses of such a project can be examined from the point of view of the environment. The research data was done in partial coding and then primary codes, which were finally organized for the activists' understanding of the environment of Tehran's 22nd district, which settled around Chitgar Lake. Finally, the categories of environmental conditions, environmental interests, weather conditions, environmental damage to residents, and environmental attitudes to the future were extracted.

Conclusion

The researchers found that many people living around the lake had environmental sensitivities and were worried about Tehran's climate changes. Therefore, they moved from other areas of Tehran to this area to avoid the environmental hazards of those areas. Regarding the environmental effects and conditions governing it in the mentioned area, a table in the previous section shows the examples and effects of lake construction on environmental components under the titles of partial, primary, and central codes.

One of the motivating reasons for living around Chitgar Park and Lake is the conditions created by the establishment of this lake in the surrounding environment, and this is the first central code that the researcher has mentioned under the title of environmental conditions. This category consisted of the silence of the area, peace of mind, the solitude of the neighborhood, and the green space around the lake. A vast green space is next to the park and Chitgar Lake, giving a beautiful view of the surrounding areas. The beautiful atmosphere has led to peace and comfort, which has provided a pleasant environment for the residents. Environmental conditions refer to having environmental minimums, but the central code of environmental interests refers to some people's unique tendencies for specific environments (aesthetic-cognitive). They have a maximum view of the environment. One of the beautiful and relaxing interests for the residents of the towers around Chitgar Lake is the view from the top towards the lake. According to many residents, the greenery and lawns around the lake, the forest, the migration of birds in certain seasons, and the presence of tourists in this area have given this neighborhood and region a unique beauty. The third category of great interest to people and researchers is the clean climate in the region. According to some people, this plan was supposed to be a breath of fresh air for Tehran and has only benefited the clean air of District 22 and parts of western Tehran. This is because the surrounding towers do not allow the air to circulate in the area and have a better effect on the atmosphere of Tehran.

On the other hand, the pollutants in Tehran are also very high. However, it has cleaned and cooled the air in the region. However, one of the problems is related to the dust generated by the construction workshops around, which has been affecting the people of this area for several years. Air pollution on busy tourist days and holidays and the lack of high-quality drinking water in Tehran are some of the problems that have reduced the region's clean climate and led to problems for the people. However, they are generally satisfied with the climate of the region. The following key code is related to environmental damage, which was examined in the previous category of weather-related damage. Among the environmental damages for the residents, we can mention the smoke caused by cars, traffic, noise pollution, the smell of the lake, sewage, and the lack of construction of an urban model, stopping agriculture in the surrounding lands, and dumping garbage in the park and streets. Around it, smoke from cigarettes and sometimes insects around the lake pointed out. Another key code is people's environmental attitude towards the future. Overcrowding, construction of new towers, environmental pollution, etc., are the consequences of regional expansion and people's concerns. Many residential towers are being built in the area, and many commercial projects are progressing. Therefore, to continue this path, various infrastructures must be observed so that the living environment of the current residents does not face problems. Although most of the interviewees consider the development around the lake to be of economic benefit to the region, they are worried about the future in terms of the environment. They consider the excessive development of the region to conflict with peace and psychological security and believe that congestion, traffic, and polluted air can be one of their consequences.

Examining the results of this research and the obtained codes shows similarities with the findings of previous research: Axial codes of noise pollution, scattered smoke, traffic and crowding, and high population, according to the results of research by Amuquandoh (2010), Stylidis (2014), Gharakhlou et al. (2009), Shobeiri et al. (2013) and Rahmani firouzjah et al. (2015). was; The distinguishing feature of this research from other researches was the emphasis on the positive environmental effects of tourism projects.

Every urban project has many disadvantages and advantages and social, cultural, political, and economic dimensions. Part of a project's environmental consequences are rooted in the social dimension and the environmental culture of the citizens. Experts should take into account the facilities and the level of culture of a region's citizens and establish various projects in the urban domain. In fact, it is a kind of future. Look at different dimensions so that the project's advantages have more weight than its disadvantages.

References

- Amuquandoh, F. E. 2010. Residents' perceptions of the environmental impacts of tourism in the Lake Bosomtwe Basin, Ghana. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(2), 223-238.
- Gharakhlou, M.; Ramezanzadeh Lasbouei, M.; & Galian Sharifdini, J. 2009. Environmental tourism impact on coast Ramsar city. *Journal of human geography*, 1(3), 1-12. (In Persian)
- Kaiser, F. G., Ranney, M., Hartig, T., & Bowler, P. A. (1999). Ecological behavior, environmental attitude, and feelings of responsibility for the environment. *European psychologist*, 4(2), 59.
- Lee, H.J., & Park, S.Y. 2013. Environmental Orientation in Going Green: A Qualitative Approach to Consumer Psychology and Socio-cultural Factors of Green Consumption. *Journal of Global Schools of Marketing Science*, 23(3), 245-262.
- Nazmi, R., Ahmadi, P., Bazargan, S. 2017. The Effect Of Multidimensional Curriculum On Environmental Knowledge, Attitude And Skill Of Preschoolers. *Palma Journal*, 16(2), 451- 455.
- Rahmani firouzjah, A.; Rezaeipasha, S.; & mehralitabar firouzjah, M. 2015. Bio-environmental effects on tourism in tonekabon: a case study in tameshkal. *Journal of studies of socio-cultural development*, 4(2), 125-142. (In Persian)
- Safavi, S.; & Alijani, B. 2006. Investigation of geographical factors in air pollution in Tehran. *Geographical research quarterly*, 58(6), 99-112. (In Persian)
- Shobeiri, S.; M., Meiboudi, H.; & Haji hoseini, A. 2013. A Survey of Environmental Consequences of Tourism in view of People and Stakeholders on Coastal Areas of the Mazandaran. *Journal of Tourism Planning and Development*, 2(5), 128-144. (In Persian)
- Stylydis, D., Biran, A., Sit, J., Szivas, E. 2014. Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. *Tourism Management*, 45(1), 260-274.

ادراک ساکنان اطراف دریاچه شهدای خلیج فارس از تأثیرات محیط‌زیستی آن (مورد مطالعه: ساکنین منطقه ۲۲ تهران)

مجید فاطمی خصال^{۱*}، حامد سبارخلج^۲

۱. دکترای جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران
۲. دکترای جامعه‌شناسی مسایل اجتماعی ایران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۲

تاریخ وصول مقاله: ۱۳۹۷/۰۵/۲۲

چکیده

این تحقیق به بررسی نگرش مردم منطقه ۲۲ تهران نسبت به تأثیر محیط‌زیستی دریاچه چیتگر بر ساکنان منطقه پرداخت. روش تحقیق مورد استفاده کیفی و از نوع مطالعه موردی بود. براساس روش تحقیق فوق، با ۲۳ نفر از ساکنان اطراف دریاچه مصاحبه به عمل آمد و سپس محققان به اشباع نظری رسیدند. در بخش یافته‌ها در ابتدا به بررسی دغدغه‌های محیط‌زیستی مردم منطقه اشاره شد و نگرانی‌های آن‌ها به رشته‌ی تحریر درآمد. مهم‌ترین دغدغه محیط‌زیستی مردم منطقه مربوط به تغییرات آب و هوایی و آلودگی هوای تهران بود. در قسمت بعد به جدولی که متشکل از کدهای باز و کدهای محوری و سپس مقوله هسته است، اشاره شده است. کدهای محوری شامل شرایط محیطی، علایق محیط‌زیستی، شرایط آب و هوا، آسیب‌های محیط‌زیستی بر ساکنان و نگرش محیط‌زیستی به آینده است. شرایط محیطی اشاره به حداقل‌های محیط‌زیستی برای سکونت دارد؛ در حالی که علایق محیط‌زیستی، انگیزه‌های زیبایی‌شناختی برخی افراد را می‌رساند و به افرادی که نگاه حداکثری به محل زیستن خود دارند، اشاره می‌کند. شرایط آب و هوایی بیشترین دلیل سکونت در اطراف دریاچه و پارک چیتگر می‌باشد. در ادامه کدهای محوری به آسیب‌های محیط‌زیستی منطقه اشاره شد. در نهایت نگرش به آینده و نگرانی‌هایی که مردم نسبت به آینده منطقه و محله دارند، توجه پژوهشگر را به خود جلب نمود.

کلید واژه‌ها: آسیب‌های محیط‌زیستی، آلودگی هوا، دریاچه چیتگر، محیط‌زیست.

سرآغاز

عواملی مانند رشد جمعیت، استفاده از سوخت‌های فسیلی، پسماندهای کثیف و باقیمانده از صنایع مختلف و سایر فعالیت‌های انسان‌ها که برای محیط‌زیست مطلوب نیست، باعث تغییرات چشمگیر در سطح زمین می‌شود. گرمای ناگهانی زمین به دلیل گازهای گلخانه‌ای، نابودی لایهٔ اوزون، سمی شدن رودخانه‌ها و اقیانوس‌ها، آلودگی آب شیرین، ذوب شدن یخ‌های هر دو قطب، انقراض گونه‌های مختلف زیستی و آلودگی شهرهای بزرگ، بلایای ناشی از صنایع و تحولات است (Shabbir, 2009; Cited in Nazmi et al., 2017).

با رشد روزافزون صنعتی شدن، این نگرانی گسترده همیشه وجود دارد که پیامدهای منفی آن در حال گسترش است و اقداماتی به منظور کاهش آن‌ها باید اتخاذ شود. این معضل به‌خصوص در مورد مردم ساکن در شهرهای بزرگ و کلان‌شهرها مصداق بیشتری پیدا کرده است؛ چرا که با تجمع انسان‌ها در شهرهای بزرگ، آلودگی‌ها و رفتارهای آسیب‌زای محیط‌زیستی می‌تواند صدمهٔ بیشتری وارد کند. امروزه تمام جهان توجه خود را به سمت موضوعات محیط‌زیستی معطوف نموده است (Lee & Park, 2013). چرا که مسایلی از قبیل کاهش منابع طبیعی، آلودگی محیط‌زیست و رشد جمعیت، زندگی بشر را با چالش مواجه کرده‌اند (Kaiser et al., 1999). برخی از کارشناسان راه برون‌رفت از مضرات صنعتی شدن را در مباحث توسعهٔ پایدار جستجو می‌کنند. براساس گزارش برون‌ت لند، توسعهٔ پایدار عبارت است از توسعه‌ای که نیازهای کنونی جهان را تأمین می‌کند، بدون آن که توانایی نسل‌های آینده را در برآوردن نیازهای خود به مخاطره افکند. توسعهٔ پایدار مفهومی کلی‌نگر است و همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره را در بر می‌گیرد. مهم‌ترین جاذبه در توسعهٔ پایدار در جامع‌نگری آن است. این شرایط فرایندی مستمر از دگرگونی، انطباق و سازگاری است که طی آن بهره‌کشی از منابع جهت سرمایه‌گذاری‌ها، جهت‌گیری توسعهٔ تکنولوژیک و دگرگونی نهادینه، همگی در هماهنگی با هم دربرگیرندهٔ نیازهای بالقوه و بالفعل انسان هستند (Anbari, 2014). بر این اساس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که مفهوم توسعهٔ پایدار بر پایهٔ سه ایدهٔ بنیادین شکل گرفته است: «برابری بین نسل‌ها، ایجاد تعادل بین نیازهای اقتصادی و نیازهای محیطی برای حفظ منابع تجدیدپذیر و کاهش مضرات صنعتی شدن و آلودگی‌هاست».

در این میان بعضی از صاحب‌نظران، مصرف منابع طبیعی را یکی از مولفه‌های اساسی در بحث توسعهٔ پایدار می‌دانند. به همین دلیل، پدیدهٔ مصرف منابع طبیعی ابعادی فراتر از جنبهٔ طبیعی و فنی یافته و با پدیده‌های اجتماعی و به‌ویژه رفتار انسانی ارتباط یافته است (Salehi, 2015). ایران در دو دهه گذشته، از سویی متأثر از پدیدهٔ شهرنشینی شتابان بوده و از سوی دیگر به دلیل برخورداری از منابع فراوان انرژی، رشد فزاینده‌ای در مصرف انرژی به‌ویژه انرژی فسیلی داشته است. این دو عامل، به‌همراه پایین بودن سطح تکنولوژی، کشور را با مسایل محیط‌زیستی روبه‌رو کرده است (Fotros & Maaboudi, 2011).

امروز خطرات محیط‌زیستی کلان‌شهر تهران بر هیچ کسی پوشیده نیست. مخصوصاً وقتی سخن از آلودگی هوا به میان می‌آید، یک طرف تمامی بحث‌ها شهر تهران و مردم آن است. شهر تهران یکی از آلوده‌ترین شهرهای جهان به شمار می‌رود. در سال از هر سه روز یک روز توسط یکی یا چند تا از آلاینده‌های اصلی آلوده است (Safavi & Alijani, 2006). بر همین اساس طبیعی است که ساکنان شهر تهران دارای دغدغه‌های محیط‌زیستی و اکولوژیکی باشند. در این میان شهرداری تهران در سال ۱۳۹۲، دریاچهٔ چیتگر (شهدای خلیج فارس) را به بهره‌برداری رساند که برخی این دریاچه را تنفس تهران نامیده‌اند. در مجموع نهادهای ذی‌ربط از جمله شهرداری تهران اهدافی را برای این طرح در نظر گرفته‌اند که از جملهٔ آن‌ها می‌توان به افزایش توان اکولوژیکی منطقه، تطبیف هوای منطقهٔ ۲۲ و حوزهٔ غرب تهران، توسعهٔ فضای تفریحی و تفریحی در شهر تهران، ایجاد محیطی مناسب جهت تقویت اکوسیستم منطقه، خلق فضایی متمایز از دیگر پروژه‌های تفریحی با توجه به وجود عنصر ارزشمند آب، احداث و توسعهٔ فضای سبز ویژهٔ شهری اشاره نمود. همان‌طور که در اهداف مطرح شده مشخص است، بسیاری از آن‌ها در راستای توسعهٔ پایدار شهری و منافع محیط‌زیستی هستند. حال سوال تحقیق این است که ادراک مردم ساکن در اطراف پارک نسبت به تاثیر دریاچه چیتگر به لحاظ محیط‌زیستی چه می‌باشد؟

مبانی و چارچوب نظری

یکی از نتایج اجتناب‌ناپذیر توسعهٔ مخاطره‌آمیز با رشد نابرابر این است که منجر به نابرابری‌های اجتماعی و منطقه‌ای می‌شود و به نابودی محیط‌زیست ختم می‌شود. اعتقاد بر این است که رشد

رابطه با این تغییرات، آن‌ها نتیجه می‌گیرند که چنین ایده‌هایی در کنار هم یک جهان‌بینی را تشکیل می‌دهند- شاید بهترین بیانش استعاره «سفینه زمین» باشد (Dunlap & Van Liere, 1978; Cited in Salehi, 2010). این پارادایم مجموعه‌ای از گزاره‌های مربوط به باور افراد را مورد استفاده قرار می‌دهد که براساس آن، دیدگاه فرد نسبت به طبیعت و رابطه انسان‌ها با این آیین دارای طبیعت ارزیابی می‌شود. این پارادایم دارای سه بعد تعادل اکولوژیکی، رد تسلط انسان بر طبیعت و قایل شدن به رشد اقتصادی محدود است (Abede, 2015). بنابراین، به نظر می‌رسد تحلیل ما از ادراک ساکنان دریاچه چیتگر، در چارچوب پارادایم نوین محیط‌زیستی قرار می‌گیرد. زیرا این پارادایم در اولین گام، نگرش‌های محیط‌زیستی افراد را در نظر می‌گیرد؛ بنابراین این پارادایم برای این تحقیق، حساسیت نظری ایجاد می‌کند.

تحقیقات پیشین

در حوزه تاثیر جاذبه‌های گردشگری بر ساکنان، تحقیقات زیادی با روش کمی صورت گرفته است؛ در حالی که روش کیفی، به خصوص در حوزه محیط‌زیست کمتر در مورد این موضوع مورد استفاده قرار گرفته است.

(Amuquandoh, 2010)، تحقیقی را با عنوان «ادراک شهروندان از اثرات محیط‌زیستی گردشگری در رودخانه بوسومتو باسین، غنا» انجام داد. این تحقیق با استفاده از روش کمی انجام شد؛ یافته‌ها نشان‌دهنده آن بود که ساکنان دو نوع اثر محیط‌زیستی مثبت و منفی را درک می‌کنند. اثرات مثبت شامل افزایش آگاهی محیط‌زیستی شهروندان و حفاظت از دارایی‌های محیط‌زیستی است. اثرات منفی، افزایش سر و صدا، آلودگی دریاچه، افزایش تولید زباله، افزایش بیش از حد جمعیت، مشکلات ترافیکی، از دست رفتن زمین‌های کشاورزی و فروپاشی صنعت ماهیگیری را در برمی‌گیرد.

(Stylidis et al., 2014)، پژوهشی را با عنوان «پشتیبانی شهروندان از توسعه گردشگری: نقش تصویر مکانی ساکنین و تاثیرات ادراک شده گردشگری» به انجام رساند. روش مورد استفاده کمی بود و ادراک ساکنان را با آزمون تفاوت میانگین می‌سنجید. نتایج نشان‌دهنده آن بود که ساکنان، سر و صدا، آلودگی محیط‌زیستی، ازدحام و ترافیک را به‌عنوان اثرات محیط‌زیستی گردشگری درک می‌کنند.

پیش‌بینی‌شده در جمعیت جهان را با الگوها و سطوح مصرفی کنونی انسان نمی‌توان متوقف کرد. این رشد دو نوع مسئله ایجاد کرده است: ۱. کاهش منابع و ۲. ایجاد آلودگی‌ها (Anbari, 2014). امروزه با روند روبه‌رشد صنعتی شدن به ویژه در کشورهای در حال توسعه، شاهد بحث‌های مختلف میان طرفداران توسعه صنعتی از یک طرف و طرفداران محیط‌زیست، از طرف دیگر هستیم. در حالی که طرفداران توسعه از گریزناپذیر بودن این موضوع سخن می‌گویند، طرفداران محیط‌زیست با اشاره به پیامدهای منفی توسعه صنعتی، به انحاء مختلف با آن مخالفت می‌کنند (Salehi, 2015).

پارادایم نوین محیط‌زیستی در تحقیق حاضر به‌عنوان چارچوب نظری (حساسیت نظری) در نظر گرفته شده است و بنابراین به توضیح این نظریه خواهیم پرداخت. از نظر تاریخی ریشه‌های شکل‌گیری پارادایم نوین محیط‌زیستی را می‌بایست در حوادث دهه ۱۹۶۰ در آمریکا و اروپا جستجو کرد. در واقع از اواخر دهه ۱۹۶۰، متفکران رادیکال اقتصادی اقدام به طرح راه‌حل‌های نظری برای بحران محیط‌زیستی در حال رشد در آمریکا و دیگر نقاط جهان نمودند. بسیاری از صاحب‌نظران، با بررسی دقیق سیستم‌های تولید صنعتی و با دیدی انتقادی نتیجه گرفتند که رشد نامحدود اقتصادی که بیشتر مدل‌ها تصورش را داشتند، از نظر اکولوژیکی ناممکن است (Salehi & Ghoshfar, 2013).

این پارادایم توسط (Dunlap & Van Liere, 1978)، ابداع شد. آن‌ها مقیاس پارادایم نوین محیط‌زیستی را توسعه دادند که نگرش‌ها، اعتقادات، ارزش‌ها و جهان‌بینی‌های مردم را در ارتباط با محیط‌زیست، مورد ارزیابی قرار دهند (Dunlap et al., 2000; Cited in Reyna et al., 2018). ایده‌های پارادایم نوین محیط‌زیستی به محدودیت‌هایی اشاره دارد که به ناچار باید در مقابل رشد اقتصادی انسان قرار داده شوند؛ یعنی اهمیت حفظ تعادل بین طبیعت و توسعه یک اقتصاد پایدار (Salehi, 2010). در واقع این پارادایم، نوع بشر را تنها به‌عنوان جزئی از یک اکوسیستم بزرگ‌تر معرفی می‌کند و معتقد است، امور انسانی از طبیعت و همچنین جامعه تاثیر می‌پذیرند (Ervin, 2014; Cited in Alizadeh Aghdam et al., 2017). به زعم دنلپ و ون لایر مباحث عمومی در مورد اجتناب‌ناپذیری «محدودیت رشد» لزوم رسیدن به یک اقتصاد حالت پایا، اهمیت «حفظ تعادل طبیعت» و نیاز به رد این ایده انسان‌محورانه که طبیعت تنها برای استفاده انسان‌ها وجود دارد، مثال‌هایی از این تغییرات هستند. در

کشف واقعیتی است که آن‌ها به طور اجتماعی بر ساخته‌اند و نیز رخنه به چارچوب‌های معنایی دربرگیرنده فعالیت‌های آن‌هاست (Blaikie, 2005: 324)؛ بنابراین با توجه به مزایای روش کیفی و حساسیت‌های موجود در این تحقیق، باید از روش کیفی برای رسیدن به لایه‌های پنهان ذهن مردم ساکن در اطراف پارک چیتگر بهره گرفت که بتوان به تمامی اطلاعات موجود و اهداف آشکار و پنهان، کوتاه‌مدت و بلندمدت و غیره، دست یافت. از طرف دیگر در رابطه با موضوعات جدید و مطالعه نشده، روش کیفی مناسب‌ترین روش به‌شمار می‌رود. زیرا «تحقیق کیفی انجام تحقیق در دنیای واقعی است و بسیار ظریف و عمیق مسایل را مورد شناسایی قرار می‌دهد. با استفاده از این روش می‌توان پیچیدگی مسئله‌های اجتماعی را شناسایی کرد و از شرایط تصنعی و غیرواقعی فاصله گرفت» (Marshall & Rossman, 1998).

یکی از روش‌های رایج در تحقیق کیفی، مطالعه موردی است که با مقاصد گوناگونی در پژوهش‌های اکتشافی، توصیفی و تبیینی مورد استفاده قرار می‌گیرد. مورد پژوهی تحقیقی تجربی است که به کندوکاو در پدیده‌ای معاصر در بستر حیات واقعی آن می‌پردازد، موقعی که مرز بین پدیده و بستر آن به طور دقیق و واضح مشخص نیست و در آن از منابع متعددی از شواهد استفاده می‌شود (Yin, 1999). ویژگی خاص مطالعه موردی این است که واحد مورد مطالعه در کلیت خود مطالعه می‌شود و سعی می‌شود آن واحد به طور همه‌جانبه بررسی شود. مورس دوورژه در تعریف مطالعه موردی می‌نویسد: یکی از معناهای مطالعه موردی تحلیل ژرف رفتار یک فرد چه از راه سندهای شخصی و چه از راه مصاحبه‌های خاطرات است و این معنی اصلی و دقیق مطالعه موردی است (Saroukhani, 2006). از آن جهت که مطالعه موردی یک مطالعه ژرفانگر است، بنابراین بررسی عمیق و همه‌جانبه موضوع مورد مطالعه و شناخت کل یک واقعیت اجتماعی در این تحقیق میسر می‌شود. عمیق شدن در این روش ما را به ابعاد پنهان موضوع آگاه می‌سازد. در این تحقیق، منطبق نمونه‌گیری هدفمند است. این نوع نمونه‌گیری دارای خصوصیت انباشتی بوده و مبتنی بر نمونه‌های قبلی است (Strauss & Corbin, 1998). برای یافتن افراد مورد مطالعه در این تحقیق از تکنیک «نمونه‌گیری عمدی» یا «نمونه‌گیری قضاوتی» بهره گرفته شد. در نهایت با استفاده از معیار اشباع نظری در مورد تعداد نمونه‌ها تصمیم‌گیری می‌شود. براساس این معیار، زمانی که محقق به این نتیجه برسد که انجام تعداد بیشتر مصاحبه، اطلاعات بیشتری در اختیار وی نمی‌گذارد و

(Gharakhlou et al., 2009)، تحقیق را با عنوان «اثرات محیط‌زیستی گردشگری بر سواحل شهر رامسر» انجام دادند. روش انجام این تحقیق کمی بود. یافته‌ها بیانگر آن بود که تغییر کاربری اراضی، تخریب مناظر و چشم‌انداز توسط زباله‌های گردشگران، تخریب اراضی زراعی و باغی، تغییر پوشش گیاهی، انباشت زباله، ساخت‌وساز بی‌رویه و گسترش فیزیکی و افقی شهر از جمله پیامدهای محیط‌زیستی است که اثرات بدی بر روی این منطقه گذاشته است.

(Shobeiri et al., 2013)، پژوهشی را با روش کمی با عنوان «بررسی پیامدهای محیط‌زیستی گردشگران بر نواحی ساحلی دریای مازندران از دیدگاه مردم و مسئولین» به انجام رساندند؛ نتایج نشان داد که آلودگی آب، آلودگی هوا، افزایش زباله و برهم خوردن تعادل جمعیتی جزو پیامدهای منفی محیط‌زیستی گردشگری در نواحی ساحلی است.

(Rahmani firouzjah et al., 2015)، تحقیقی را با عنوان «اثرات و پیامدهای محیط‌زیستی گردشگری در نواحی روستایی (نمونه مورد مطالعه: دهستان تمشکل، شهرستان تنکابن)» انجام دادند. این تحقیق با استفاده از روش کمی انجام گرفت. یافته‌ها بیانگر آن بود که افزایش آلودگی صوتی، ساخت‌وسازهای بی‌رویه و تخریب چشم‌انداز، تخریب منابع طبیعی، تخریب مناظر به سبب افزایش زباله و تخریب باغ‌ها و اراضی ساحلی، از جمله پیامدهای منفی افزایش گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان است.

روش تحقیق

با توجه به موضوع مورد بررسی در این تحقیق، محقق نیاز به این دارد که مردم ساکن در اطراف پارک چیتگر نظراتشان را با زبان خود بیان کنند و این هدف با تحقیق کیفی بهتر حاصل می‌شود. «گزارش‌های داده‌های کیفی نیز به یکی از دو زبان، زبان فنی پژوهشگر یا زبان روزانه پاسخگویان تولید می‌شود. این زبان‌ها برای توصیف رفتارها، روابط اجتماعی، فرایندهای اجتماعی، نهادهای اجتماعی، به‌خصوص معناهایی که مردم به فعالیت‌های خود، فعالیت‌های دیگران و اشیاء و زمینه‌های اجتماعی می‌دهند، به کار می‌روند. تحلیل کیفی می‌تواند همراه و متصل با گردآوری داده‌ها صورت پذیرد و گزارش نتایج این تحلیل می‌تواند شامل استفاده از هر دو زبان باشد» (Blaikie, 2005). ویژگی اصلی پژوهشگران کیفی نگرش به جهان اجتماعی، کنش و رویدادهای اجتماعی، از دیدگاه مردم مورد مطالعه است و این پایبندی شامل

درآمدشان بیش از این می‌باشد.

بسیاری از مردم ساکن در اطراف دریاچه دارای حساسیت‌های محیط‌زیستی بودند که محقق در پی کشف این حساسیت‌ها بوده است. ادراک این افراد از تاثیر دریاچه می‌تواند مورد توجه قرار گیرد و نقاط قوت و ضعف چنین پروژه‌ای را از حیث محیط‌زیستی مورد بررسی قرار دهد. داده‌های تحقیق به‌صورت کدگذاری جزئی و سپس کدهای اولیه انجام شده است که در نهایت برای درک کنشگران نسبت به محیط‌زیست منطقه ۲۲ تهران که در اطراف دریاچه چیتگر سکنی گزیده‌اند، منظم شده است. کدهای مزبور ذیل این پاراگراف در جدول مربوطه قابل مشاهده می‌باشد. در نهایت هر کدام از ۴ کد محوری به‌صورت مفصل توضیح داده می‌شود و نقل قول مصاحبه‌شوندگان نیز لحاظ شده است.

دغدغه‌های محیط‌زیستی

در تحقیق فوق، پژوهشگران در ابتدا به دنبال بررسی دغدغه‌های محیط‌زیستی افراد ساکن در اطراف پارک و دریاچه چیتگر بوده و سپس به بررسی مصادیق محیط‌زیستی و تاثیرات احداث دریاچه بر مؤلفه‌های محیط‌زیستی بوده است که در جدول مربوطه تحت عنوان کدهای جزئی، کدهای اولیه و مقوله محوری مطرح شده است. براساس مطالعات انجام شده دغدغه‌های محیط‌زیستی تاثیر به‌سزایی در رفتار محیط‌زیستی دارد. رفتار بعضی از مردم ساکن در منطقه ۲۲ تهران، ناشی از همین دغدغه‌هاست. بسیاری از افرادی که به اختیار خود از مناطق دیگر مراجعه نموده‌اند، انگیزه زیستن در هوای پاک و دوری از شلوغی کلان‌شهر تهران را دارا بودند. مصاحبه‌شوندگان در این تحقیق با تأکید بر تنفس سالم در هوای پاک، زیبایی محل زندگی، آرامش و امنیت روانی و غیره، نگرانی خود را از نسبت به مسایل محیط‌زیستی اعلام نموده‌اند. بیشترین نگرانی آن‌ها از تغییرات آب و هوایی و تخریب محیط‌زیست سالم، می‌باشد. آن‌ها منابع دانش محیط‌زیستی خود را رسانه‌ها و فضای مجازی عنوان کردند و دخالت بیش از حد انسان‌ها در طبیعت و توسعه بدون کنترل را بزرگ‌ترین مشکلات محیط‌زیستی می‌دانند. خانم ۳۶ساله که از ساکنان اطراف پارک چیتگر می‌باشد: «یکی از مسایلی که باعث شد بنده به همراه همسر به این محله نقل مکان کنیم، مشکل آب و هوای آلوده تهران بود. واقعاً اگر کسی از مضرات هوای آلوده اطلاع کامل داشته باشد دیگر به همین راحتی حاضر نیست در شهرهای آلوده زندگی کند».

آقای ۴۲ساله و از ساکنان یکی از برج‌ها: «تنفس در هوای پاک

صرفاً تکرار اطلاعات قبلی است، در این حالت محقق، گردآوری اطلاعات را متوقف خواهد کرد (Kvale & Brinkman, 2009). برای گردآوری اطلاعات در این تحقیق، محقق با افرادی تماس برقرار می‌کند که در زمینه موضوع تحت بررسی دارای اطلاعات و یا تجربه مناسب و نسبتاً کافی باشند. پژوهشگر در این مطالعه از تکنیک مصاحبه استفاده نموده و شیوه مصاحبه در این تحقیق، مصاحبه عمیق و نیمه‌ساخت یافته است؛ با این هدف که نظرات مردم منطقه در مورد تاثیر محیط‌زیستی دریاچه چیتگر مورد واکاوی قرار بگیرد. پس از انجام مصاحبه‌ها، نظریه زمینه‌ای به‌عنوان شیوه تحلیل استفاده شد؛ بدین معنی که داده‌ها با استفاده از شیوه کدگذاری نظریه زمینه‌ای، کدگذاری شدند؛ ابتدا مصاحبه‌ها خط به خط خوانده می‌شود و کدهای باز استخراج می‌شود؛ سپس کدهایی که شبیه به هم بودند در یک طبقه دسته‌بندی می‌شدند؛ سپس طبقاتی که مشابه با هم بودند در هم ادغام می‌شد و کدهای محوری به‌دست می‌آمد. در این فرایند دائماً به مصاحبه‌ها مراجعه می‌شد و تجزیه و تحلیل هم‌زمان با مصاحبه‌ها صورت می‌گرفت؛ سپس مقوله هسته استخراج شد. در این تحقیق محقق با بیست و سه نفر از اهالی ساکن در منطقه مصاحبه عمیق نموده و در نهایت به اشیاع نظری رسیده است؛ بدین معنی که در مصاحبه‌های بعدی، مفهوم جدیدی به یافته‌های تحقیق اضافه نشد و بنابراین محققان در مصاحبه بیست و سوم، انجام مصاحبه‌ها را متوقف کردند. کنترل کدها به دو صورت انجام گرفت؛ یکی توسط خود مشارکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها بود؛ بدین‌صورت که کد به خود شرکت‌کنندگان بازگردانده می‌شد و محققان نظر او را جویا می‌شدند؛ دیگری توسط مشورت با افراد متخصص در زمینه کیفی بود؛ آن‌ها کدها را با متن مصاحبه‌ها تطبیق می‌دادند و در صورت نیاز آن‌ها را اصلاح می‌کردند.

یافته‌های تحقیق

در این تحقیق با ۲۳ نفر از ساکنان اطراف دریاچه چیتگر، در رابطه با ادراک آن‌ها از تاثیرات محیط‌زیستی تاسیس دریاچه مصاحبه شد. در این راستا زنان و مردان نسبتاً برابر مصاحبه شدند و میانگین سنی آن‌ها حدود ۳۵ سال بوده است. بیشتر آن‌ها (حدود ۶۰ درصد) کارمند بوده و مابقی دارای شغل آزاد بودند. تحصیلات افراد مصاحبه شونده بین دیپلم تا لیسانس بوده است. این افراد از لحاظ سطح طبقه اجتماعی متوسط برآورد شدند و درآمد آن‌ها عمدتاً بین ۱/۵ تا ۳/۵ میلیون تومان بوده است، اما افرادی هم وجود دارند که

یکی از انگیزه‌های مهم من و همسر من می‌باشد. ما بررسی کردیم و متوجه شدیم که باید از تهران خارج شویم و یا در تهران باشیم و آلودگی را تحمل کنیم؛ ولی با سکونت در این محل هم در تهران ماندیم و هم از آلودگی دور شدیم».

خانم ۲۹ ساله و ساکن در یکی از برج‌ها: «همیشه در مجلات و رسانه‌ها بحث‌های مربوط به محیط‌زیست سالم نظرم را جلب می‌کرد، الان هم در فضای مجازی مشکلات مختلف محیط‌زیستی زباز مردم می‌باشد. اگر کسی از خطرات آسیب‌های محیط‌زیست آگاهی پیدا روال زندگی خود را تغییر می‌دهد و حتی محل زندگی

خود را نیز تغییر می‌دهد».

آقای ۳۳ ساله از کسبه اطراف دریاچه: «صنعتی شدن و زندگی ماشینی با وجود یک‌سری راحتی‌ها، مشکلات زیادی هم آورده و یکی از نگرانی‌های مردم و مسئولین نیز همین محیط‌زیست تهران و آلودگی‌های آن به آیندگان نیز آسیب می‌زنه و یکی از دغدغه‌های مردم امروز شهر ما شده. بنده اینجا زندگی نمی‌کنم و کاسب هستم ولی واقعا دنبال شرایطی هستم که منزل را به این منطقه بیارم».

جدول (۱): کدهای باز، محوری و مقوله هسته تحقیق

ردیف	حوزه مورد بررسی	کدهای باز	کدهای محوری	مقوله هسته
۱	ادراکی	سکوت منطقه	شرایط محیطی	ادراک تاثیرات محیط‌زیستی ساکنان
۲		آرامش روحی		
۳		خلوتی محله		
۴		فضای سبز		
۵		زیبایی برج‌ها و طبقات بالا	علائق محیط‌زیستی	
۶		پرنده‌های دریایی		
۷		جنگل و مناظر زیبا		
۸		هوای خنک	شرایط آب و هوا	
۹		هوای تمیز		
۱۰		جابه‌جایی هوا		
۱۱		گرد و خاک		
۱۲		آب مصرفی		
۱۳		دود پراکنده		
۱۴		ترافیک	آسیب‌های محیط‌زیستی بر ساکنان	
۱۵		بوی دریاچه		
۱۶		آلودگی صوتی		
۱۷		عدم داشتن الگوی فاضلاب شهری		
۱۸		حشرات اطراف دریاچه	نگرش محیط‌زیستی به آینده	
۱۹		شلوغی و جمعیت بالا		
۲۰		مکان پارک خودروها		
۲۱		خیابان‌های متراکم		

شرایط محیطی

مبتنی بر نظرات مصاحبه‌شوندگان، یکی از دلایل انگیزشی سکونت در اطراف پارک و دریاچه چیتگر شرایطی است که به واسطه تاسیس این دریاچه در محیط اطراف به وجود آمده است. سکونت در این محله برای ساکنان آن جذاب می‌باشد. دریاچه چیتگر

فضایی را به وجود آورده که منجر به آرامش روحی و روانی افراد ساکن در آنجا شده است؛ هر چند که این سکونت در بعضی از روزهای تعطیل کمتر می‌شود، زیرا که گردشگران مختلفی از نقاط مختلف شهر به این محل مراجعه می‌کنند. به نقل از یکی از کسبه که ۳۶ سال دارد:

سن دارد می‌گوید: «ما از زندگی در این واحدها راضی هستیم. گرچه با ساخته شدن برج‌های جدید، چشم‌انداز ما نیز گرفته شده و مثل قبل نمی‌توانیم دریاچه را ببینیم، اما ویوی برج‌های به سمت دریاچه بسیار زیبا و جذابه و روح انسان را تازه می‌کند».

مجید ۳۸ ساله که در طبقه بالای یکی از برج‌ها سکونت دارد: «این محله آن‌چنان اشتیاقی در خانواده ما ایجاد کرده که دیگر رغبت سکونت در جای دیگری نداریم؛ گرچه که مسیر رفت و آمد به محل کار ساخته ولی از این محل نمیرم».

شرایط آب و هوایی

یکی از تاثیرات محیط‌زیستی که بر اساس ادراک مردم ساکن در منطقه ۲۲ به‌وجود آمده است، آب و هوای پاک در منطقه می‌باشد. دریاچه چیتگر طرحی بوده از دهه‌های قبل طراحی شده و برای اجرای آن برنامه‌ریزی شده بود اما نهایتاً در سال ۱۳۹۲ به بهره‌برداری رسید. یکی از اهداف اصلی طرح دریاچه، پاک‌سازی هوای تهران و یا به عبارتی تنفس تهران بوده است؛ اما به نظر بسیاری از مصاحبه‌شوندگان این طرح بیشتر به نفع پاکیزگی هوای منطقه ۲۲ بوده است. دلیل آن‌ها این است که برج‌های اطراف اجازه گردش هوا در منطقه و تاثیر بهتر بر فضای تهران را نمی‌دهند و از طرف دیگر آلاینده‌های شهر تهران نیز بسیار زیاد هستند. به هر حال دریاچه چیتگر هوای منطقه را تحت تاثیر خود قرار داده است؛ این تاثیر از دو جهت قابل توجه می‌باشد، یکی به لحاظ خنک و تا حدی شرجی شدن منطقه و دوم از نظر پس زدن آلاینده‌هایی که به محیط‌زیست صدمه می‌زنند. پاکیزگی هوا در اوایل صبح بیشتر محسوس می‌باشد و انگیزه مردم برای پیاده‌روی و ورزش در پارک بیشتر می‌باشد. محمد ۲۸ ساله و ساکن در منطقه: «هوا خیلی خوب شده از زمان احداث دریاچه. این دریاچه طرحش از زمان گذشته بود. ولی این دریاچه رو زدن که تصفیه‌کننده‌ی هوای ورودی به تهران باشه. اما اینقدر اطراف به‌خصوص وردآورد برج ساختن که برا ماها فقط خوب شد. مرکز شهر تغییری نکرد. اینجا آب و هواش بهتر شد. برای این منطقه مفید بود».

خانم ۳۸ ساله ساکن در برج‌های اطراف: «کسی که از زعفرانیه می‌کنه میاد اینجا مسلماً به‌خاطر آب و هوا میاد و نه بخاطر این بام‌لندی که روی دریاچه زدن. چون اونجا خودشون امکانات بهترو دارن. بعد واقعا آب و هوای اینجا عالیه. صبح‌ها قبل از غروب آفتاب

«اینجا منطقه ساکتیه و جذابیت زیادی هم داره ... خیلی‌ها برای خلوتی و هوای تمیز به این منطقه میان، گرچه که می‌تونن در مناطق دیگری از تهران زندگی کنن ولی بیشتر آرامش منطقه‌ای بوده که منجر شده روحیه افراد خوب شه...».

یکی از موضوعاتی که همه‌ی مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره نموده‌اند، جذابیت فضای سبز منطقه می‌باشد؛ مخصوصاً وقتی از طبقات بالای برج‌های مشرف به دریاچه به آن نگرسته شود. با توجه به این‌که دریاچه چیتگر در کنار پارک جنگلی چیتگر می‌باشد و همچنین در کنار دریاچه نیز فضای سبز گسترده‌ای تعبیه شده است، نمای بسیار زیبایی به مناطق افراد داده است. یکی از خانم‌های ساکن در محل که ۴۰ ساله می‌باشد می‌گوید:

«اهالی و ساکنان اطراف دریاچه نوعی احساس علقه و خویشی با دریاچه دارن که آن را بخشی از متعلقات خود و محله‌شان میدونن، اما روشنه که اونا میدونن که این دریاچه برای مردم تهران نیز نعمتیه؛ برای فرار از روزهای شلوغ و گرم و پرترافیک پایتخت».

علائق محیط‌زیستی

علائق محیط زندگی مردم، منجر به تغییر محل زندگی آن‌ها در تحقیق حاضر می‌باشد. بسیاری از مردم ساکن در اطراف پارک و دریاچه چیتگر در محله‌های مختلفی در تهران و حتی خارج از تهران زندگی کرده‌اند، اما محیط‌زیست بسیار خوب در منطقه ۲۲ یکی از دلایل تغییر محل زندگی آن‌ها می‌باشد؛ گرچه که برخی افراد نیز به‌خاطر منازل سازمانی به این منطقه نقل مکان کرده‌اند. یکی از علایق و موارد زیبا و آرام‌بخش برای ساکنان برج‌های اطراف دریاچه چیتگر، نمای از بالای به‌سوی دریاچه می‌باشد. یکی از جذابیت‌های دیگر محیط‌زیستی کوچ‌پرنده‌گان در فصول مختلفی از سال به این منطقه می‌باشد که زیبایی دیگری را به منصفه‌ظهور رسانده است. به‌نظر بسیاری از ساکنان فضای سبز و چمن‌کاری اطراف دریاچه، جنگل و حضور گردشگران در این منطقه زیبایی خاصی به این محله و منطقه بخشیده که علقه خاصی را برای ساکنین به وجود آورده است. حمید یکی از مصاحبه‌شوندگان است که ۲۸ سال سن دارد: «مرغان دریایی که هر فصل به این منطقه کوچ می‌کنن و حال و هوای دریاچه را تغییر میدن و همین صحنه‌ها باعث میشه دیگه قیمت‌ها نیز براتون رنگ می‌بازند و دوست دارید واحدی را هرچند به‌سختی در آن منطقه اجاره کنید». خانمی که در طبقه هفتم یکی از برج‌ها زندگی می‌کند و ۳۴ سال

آسیب‌های محیط‌زیستی

هر طرح و برنامه‌ای در کنار مزایا و اثرات مثبت، ممکن است آسیب‌هایی نیز برای جامعه هدف داشته باشد؛ حال این آسیب‌ها می‌تواند با برنامه‌ریزی حل شود و یا این که گریزناپذیر باشد. در بررسی تاثیر محیط‌زیستی احداث دریاچه چیتگر بر ساکنان و منطقه ۲۲، می‌توان به دود ناشی از خودروها، ترافیک، آلودگی صوتی، بوی دریاچه، فاضلاب و عدم احداث الگوی شهری، توقف کشاورزی در زمین‌های اطراف، ریختن زباله در پارک و خیابان‌های اطراف آن و بعضی اوقات حشرات موجود در اطراف دریاچه اشاره نمود.

دود ناشی از خودروها صرفاً در روزها و شب‌های پر ترافیک تعطیل به وجود می‌آید و این معضل نیز به‌خاطر ازدحام خودروها برای پیدا کردن جای پارک مناسب می‌باشد. پارکینگ‌های منتهی به دریاچه تا یک حدی پاسخگوی نیازهای گردشگران می‌باشد، ولی مشکل زمانی پیش می‌آید که خودروها بیش از ظرفیت پارکینگ‌ها هستند. بوی زغال، قلیان و کباب‌پزی در پارک نیز یکی دیگر از معضلاتی است که بر هوای منطقه تاثیر می‌گذارد. این مشکلات هوای منطقه را در زمان‌های خاصی آلوده می‌نماید و یک آسیب محیط‌زیستی برای ساکنان به‌شمار می‌رود. علی ۴۰ ساله از ساکنان: «روزای پنجشنبه و جمعه و تعطیلات جمعیت گردشگر زیاد شده و حتی از بیرون از استان به اینجا میان. الان بالارو نگاه کنیم انواع پلاک‌ها هست. مخصوصاً روزهای تابستان پلاک‌های خارج از استان زیاد داریم. درسته که مشکل جدی به منطقه وارد نمی‌کنه ولی در بعضی از اوقات هوای منطقه و به‌خصوص منازل ما آلوده میشه».

محمد ۲۲ ساله: «در زمان‌های شلوغی پارک وقتی پنجره رو باز می‌کنیم بوی جوجه و بعضی مواقع قلیان میاد. البته این مشکل بیشتر برای برج‌های نزدیک به دریاچه به وجود میاد».

آلودگی صوتی نیز یکی از معضلاتی محیط‌زیستی است که بعضاً آرامش ساکنان را از بین می‌برد. این مشکل نیز در زمان شلوغی پارک و دریاچه قابل مشاهده می‌باشد. صدای ناشی از بوق ماشین‌ها، بلندگوهای پارک و مراسم خاص که به مناسبت‌های مختلف برگزار می‌شود. یکی از ساکنان که خانمی ۳۲ ساله می‌باشد: «ولی صدای دریاچه مارو اذیت میکنه. آخر هفته صدای بلندگو تو خونه‌های ماست وقتی که مراسم میگیرن. اون اوایل که افتتاح شد بعضی جشن‌ها رو آوردن اینجا؛ یعنی کلاً صدای میکروفون توی خونه‌های ما بود».

بری همه دارن دور دریاچه ورزش میکنن. هواش واقعاً عالیه. آخر شبها هم هوا عالیه».

سهیل ۳۶ ساله از ساکنان: «ببینید شروع تهران از اینجاست و قرار بود این دریاچه ۵۰ سال پیش ساخته شه. بادی که شروع می‌کنه به وزیدن باعث می‌شه هوای اینجا خیلی خوب باشه و ما از این راضی هستیم که در عین حالی که اینجا زندگی می‌کنیم حس زندگی در آب و هوای ساحلی و خنک را تجربه می‌کنیم».

در کنار تمام مزیت‌های محیط‌زیستی که ناشی از وجود آب و هوای تمیز و خنک در اطراف دریاچه می‌باشد، مردم ساکن در منطقه مذکور به آسیب‌هایی نیز اشاره کرده‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به گرد و خاک ناشی از ساخت برج‌های جدید و کارگاه‌های ساختمانی، عدم وجود آب شرب با کیفیت تهران و آلاینده‌های ماشین‌ها در روزهای شلوغ و تعطیلی‌ها اشاره کرد. در اطراف دریاچه بسیاری از برج‌های مسکونی و تجاری وجود دارند که منشأ گرد و خاک شده است و این موضوع بعد از بهره‌برداری از دریاچه بیشتر شده است که موجب آزار و اذیت ساکنان منطقه شده است. همچنین ساکنان به عدم وجود آب شرب با کیفیت نیز اشاره کرده‌اند و بعضی از آن‌ها به استفاده از آب معدنی اشاره نموده‌اند. در روزهایی که گردشگران بیشتری به منطقه می‌آیند، تردد خودروها مشکل آلودگی هوا را ایجاد می‌کند؛ البته بر اساس نظر مصاحبه‌شوندگان این موضوع خیلی حاد هم نیست، اما به هر حال دود خودروها برای هوای تمیز اطراف دریاچه و ساکنان آن‌ها کمی آزار دهنده است. خانم ۲۶ ساله‌ای که در یکی از واحدها زندگی می‌کند: «ما در طبقه ۱۰ یکی از برج‌های ارکیده زندگی می‌کنیم. درست است که پنجره‌های مان همه دوجداره هستند و از سروصدای ناشی از ساخت‌وساز جلوگیری می‌کنند، اما فرصت بازکردن پنجره را نیز همین ساخت‌وسازها از ما گرفته‌اند چون بلافاصله خانه پر از خاک می‌شود».

مجید ۳۵ ساله از ساکنان اطراف دریاچه: «آب لوله‌کشی هنوز نرسیده. اینجا آبش از چاهه. یکسری میگن از رودخانه کن کشیدن. یکسری میگن زیرزمینیه. ولی ظاهراً در حال پیگیری پروژه‌ای جهت آبرسانی به این منطقه هستند».

یکی از کسبه که ۳۶ سال دارد: «این‌جا هوای پاکی دارد و بسیاری نیز به‌خاطر همین هوا به این‌جا میان؛ ولی روزهای پنجشنبه و جمعه شرایط کمی متفاوت می‌شود و آلودگی ناشی از دود خودروها اذیت‌مان می‌کنه».

بیشتر زباله‌ها از جانب گردشگران بر زمین ریخته می‌شود. خانم ۴۰ ساله که از ساکنان می‌باشد: «وقتی شب شما به دریاچه و خیابان‌های اطراف بروید کلاً روی زمین زباله هست و متأسفانه گردشگران رعایت نمی‌کنند؛ ولی با وجود کارگران شهرداری تا صبح کاملاً تمیز می‌شود. بسیاری در پارک قلیان می‌کشند و زغال و تنباکوی سوخته و ته‌سیگارهای آن را زمین می‌ریزن و این یعنی صدمه زدن به محیط زیبای پارک و درختان و چمنزار موجود در آن».

آینده محیط‌زیستی منطقه

یکی از دغدغه مردم ساکن در اطراف دریاچه، آینده سکونت در این محل می‌باشد. شلوغی و ازدحام جمعیت، ساخت برج‌های جدید، آلودگی‌های محیط‌زیستی و غیره، از تبعات گسترش منطقه و نگرانی‌های مردم هستند. در منطقه برج‌های مسکونی زیادی در حال ساخت هستند و همچنین پروژه‌های تجاری بسیاری در حال پیشروی می‌باشد؛ لذا برای ادامه این مسیر باید زیرساخت‌های مختلفی رعایت شود تا محیط زندگی ساکنان فعلی با مشکل مواجه نشود. یکی از پروژه‌های معروف و مهمی که در حال انجام می‌باشد ایران مال است که با سرمایه‌گذاری بسیاری در حال پیشروی است. پروژه‌های تجاری دیگری نیز در منطقه در حال ساخت هستند که بعد از تکمیل شدن می‌تواند به لحاظ محیط‌زیستی تأثیرگذاری بر منطقه داشته باشد و افراد زیادی را به منطقه ۲۲ و علی‌الخصوص اطراف دریاچه چیتگر جذب کند. اکثر مصاحبه‌شوندگان گرچه که توسعه اطراف دریاچه را به نفع اقتصادی منطقه می‌دانند ولی نسبت به آینده از حیث محیط‌زیستی نگرانند. آن‌ها توسعه بیش از حد منطقه را در تعارض با آرامش و امنیت روانی می‌دانند و معتقدند که شلوغی و ترافیک و هوای آلوده می‌تواند از تبعات آن باشد. حسن ۳۶ ساله از ساکنان: «اینجا آینده‌اش دچار مشکل خواهد شد. همان بالا رز ماله. پایین ایران ماله و آن طرف هاپرشه که مردم را به اینجا خواهد کشاند. فکر کنم وضعیت جمعیت بدتر خواهد شد و احتمالاً سلب آرامش خواهد شد».

خانم ۴۳ ساله از ساکنان: «دیگه خیابان‌ها کشش ندارن. پیش‌بینی نمی‌کردن که این قدر شلوغ بشه. در بسیاری از این برج‌ها هنوز ساکن نشدن. همین الان دو کیلومتر صفا تا ۱ صبح. پارکینگ می‌خواد یک‌سری چیزها می‌خواد. حالا شما فکر کنید که این برج‌های نیم ساخته کامل شود خیلی شلوغ‌تر می‌شود، مگر این که تدابیر جدی اندیشیده شود. دسترسی اینجا هم مشکل نداره از

عدم طراحی الگوی شهری و سیستم فاضلاب زیرزمینی یکی از مسائلی است که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره نموده‌اند. وقتی طراحی الگوی شهری در منطقه‌ای انجام نشده باشد، شاید در آینده مشکلات محیط‌زیستی به وجود آید؛ به این دلیل که در نبود الگوی شهری باید از سیستم چاه جذبی استفاده نمود و طبعاً بهتر است که به دلیل نزدیکی به دریاچه و همچنین جلوگیری از آلودگی آب‌های زیرزمینی، سیستم فاضلاب شهری وجود داشته باشد. از دیگر مسائلی که مصاحبه‌شوندگان در مورد آسیب‌های محیط‌زیستی بدان اشاره نموده‌اند، بوی دریاچه می‌باشد که البته قبلاً بیشتر بوده و با گذشت زمان رو به بهبود گذاشته است. نصب پمپ‌های قوی جهت گردش آب دریاچه از ابزارهایی است که منجر به کمتر شدن بوی دریاچه می‌شود؛ اما به هر حال بوی دریاچه بعضی اوقات به مشام ساکنان می‌رسد و بعضاً موجب ناراحتی آن‌ها می‌شود. معضل دیگر وجود پشه‌هایی است که منجر به ناراحتی بعضی از مردم می‌شود که بیشتر در طبقات پایین‌تر مطرح است. صاحب یکی از آژانس‌های مسکن اطراف دریاچه در این باره می‌گوید: «دامن زدن به شایعات اصلاً درست نیست. خودتون می‌تونید اطراف دریاچه قدم بزنید و ببینید آیا پشه‌ها آن قدر زیاد هستند که مردم را کلافه کنند یا نه؟! من نمی‌گم پشه نیست اما طبیعی است که چنین محیط‌هایی پشه داشته باشد. پشه اغلب به طبقات بالایی نمی‌رسد و واحدهای پایین‌تر هم باید توری روی پنجره‌هایشان نصب کنند. الان همه خانه‌های وسط شهر هم به پنجره‌های خود توری نصب کرده‌اند. در مورد بوی دریاچه نیز شما چند روز و چند شب بیابید و اطراف دریاچه قدم بزنید، اگر بوی بد به بینی‌تان خورد خانه نخرید».

یکی از ساکنین که ۳۸ سال دارد: «سطح این منطقه با وجود این دریاچه، باعث شد که خیلی از زمین‌های کشاورزی از بین رفت. اونایی که سال ۷۸ بودن زمین‌های کشاورزی گندم بود. بلوار ۱۸ متری قائم به این طرف گندم بود. الان اینجا گندمی وجود نداره و به‌جای گندم برج زدن. این آسیب‌هایی که بالاخره زده. ولی خب آب و آبشاری آمده؛ همچین چیزی نداشتیم. اشتغالی به وجود آمده. غروب میبینی افرادی هستند که دارن کاسی می‌کنن. خب اینا اشتغاله. در مجموع ضرر هم داره خیرهم داره بنظر من منفعتش بیشتر از ضررشه».

معضل دیگری که به‌عنوان آسیب به محیط‌زیست مطرح می‌شود، ریختن زباله در پارک و خیابان‌های اطراف می‌باشد. مردم ساکن در منطقه اهل رعایت و حفاظت محیط‌زیست خود هستند، اما

بوده است که تنفس تهران باشد، صرفاً از به نفع هوای پاک منطقه ۲۲ و بخش‌هایی از غرب تهران شده است؛ به این دلیل که برج‌های اطراف اجازه گردش هوا در منطقه و تاثیر بهتر بر فضای تهران را نمی‌دهند و از طرف دیگر آلاینده‌های شهر تهران نیز بسیار زیاد هستند. اما به‌هر حال هوای منطقه را پاک و خنک نموده است. اما یکی از مشکلات، مربوط به گرد و خاک حاصل از کارگاه‌های ساختمانی در اطراف است که چند سال است مردم این منطقه را درگیر خود نموده است. آلودگی هوا در روزهای پر تردد گردشگران و روزهای تعطیل، عدم وجود آب شرب باکیفیت شهر تهران، از مشکلاتی است که کمی از آب و هوای پاک منطقه کاسته و منجر به مشکلاتی برای مردم شده است؛ هر چند که در مجموع از آب و هوای منطقه رضایت دارند. کد محوری بعدی مربوط به آسیب‌های محیط‌زیستی می‌باشد که البته آسیب‌های مربوط به آب و هوا در مقوله قبلی بررسی شد. از جمله آسیب‌های محیط‌زیستی برای ساکنان، می‌توان به دود ناشی از خودروها، ترافیک، آلودگی صوتی، بوی دریاچه، فاضلاب و عدم احداث الگوی شهری، توقف کشاورزی در زمین‌های اطراف، ریختن زباله در پارک و خیابان‌های اطراف آن، دود ناشی از دخانیات و بعضی اوقات حشرات موجود در اطراف دریاچه اشاره نمود. دیگر کد محوری، نگرش محیط‌زیستی مردم نسبت به آینده می‌باشد. شلوغی و ازدحام جمعیت، ساخت برج‌های جدید، آلودگی‌های محیط‌زیستی و غیره از تبعات گسترش منطقه و نگرانی‌ها و دغدغه‌های مردم می‌باشند. در منطقه برج‌های مسکونی زیادی در حال ساخت می‌باشند و همچنین پروژه‌های تجاری بسیاری در حال پیشروی می‌باشد؛ لذا برای ادامه این مسیر باید زیرساخت‌های مختلفی رعایت شود تا محیط زندگی ساکنان فعلی با مشکل مواجه نشود. اکثر مصاحبه‌شوندگان گرچه که توسعه اطراف دریاچه را به نفع اقتصادی منطقه می‌دانند ولی نسبت به آینده از حیث محیط‌زیستی نگرانند. آن‌ها توسعه بیش از حد منطقه را در تعارض با آرامش و امنیت روانی می‌دانند و معتقدند که شلوغی و ترافیک و هوای آلوده می‌تواند از تبعات آن باشد.

بررسی نتایج این تحقیق و کدهای به دست آمده، شباهت‌هایی را با یافته‌های تحقیقات پیشین به دست می‌دهد؛ کدهای محوری آلودگی صوتی، دود پراکنده، ترافیک و شلوغی و جمعیت بالا، مطابق با نتایج تحقیقات (Stylidis et al., 2014; Gharakhlou et al., 2009; Shobeiri et al., 2013; Rahmani firouzjah et al., 2015; Amuquandoh, 2010;

لحاظ رفت و آمد، متروی چیتگر داریم. ۷-۸ تا خط واحد برای داخل شهر داریم. اینجا قفل نمی‌شه. شروع ترافیک اینجا نیست. خیلی از ترافیک واسه مسیریای دیگس. این برج‌ها کامل شود این خیابان‌ها جوابگوی این منطقه نیست».

نتیجه‌گیری

در این تحقیق با که با ۲۳ نفر از ساکنان اطراف دریاچه چیتگر، در رابطه با ادراک آن‌ها از تاثیرات محیط‌زیستی احداث دریاچه مصاحبه شد. محققان در مجموع به این مهم دست یافتند که بسیاری از مردم ساکن در اطراف دریاچه دارای حساسیت‌های محیط‌زیستی بودند و نگرانی از تغییرات آب و هوایی تهران دارند؛ بنابراین دلیل نقل مکان از مناطق دیگر تهران به این منطقه را دوری از مضرات محیط‌زیستی مناطق دیگر شهر تهران عنوان کردند. در مورد تاثیرات محیط‌زیستی و شرایط حاکم بر آن در منطقه مزبور، جدولی در بخش قبل تهیه شده که مصادیق و تاثیرات احداث دریاچه بر مؤلفه‌های محیط‌زیستی را تحت عنوان کدهای جزئی، اولیه و محوری نمایان‌گر می‌باشد.

یکی از دلایل انگیزشی سکونت در اطراف پارک و دریاچه چیتگر شرایطی است که به‌واسطه تأسیس این دریاچه در محیط اطراف به وجود آمده است و این اولین کد محوری است که محقق تحت عنوان شرایط محیطی به آن اشاره نموده است. این مقوله متشکل از سکوت منطقه، آرامش روحی، خلوتی محله و فضای سبز موجود در اطراف دریاچه بود. در کنار پارک و دریاچه چیتگر فضای سبز گسترده‌ای تعبیه شده است که نمای بسیار زیبایی به مناطق اطراف داده است. فضای زیبا منجر به آرامش و آسایشی شده است که محیط‌زیست مورد پسندی را برای ساکنان فراهم نموده است. شرایط محیطی ناظر به داشتن حداقل‌های محیط‌زیستی می‌باشد ولی کد محوری علایق محیط‌زیستی، ناظر به تمایلات خاصی است که بعضی از مردم به بعضی محیط‌ها دارند (زیبایی‌شناختی) و می‌توان گفت نگاه حداکثری به محیط‌زیست می‌باشد. یکی از علایق و موارد زیبا و آرام‌بخش برای ساکنان برج‌های اطراف دریاچه چیتگر، نمای از بالای به‌سوی دریاچه می‌باشد. به‌نظر بسیاری از ساکنان فضای سبز و چمن‌کاری اطراف دریاچه، جنگل، مهاجرت پرندگان در فصولی از سال و حضور گردشگران در این منطقه زیبایی خاصی به این محله و منطقه بخشیده است. مقوله سومی که بسیار هم مورد توجه مردم و پژوهشگر قرار دارد، آب و هوای پاک در منطقه می‌باشد. این طرح که به نظر بعضی قرار

بود؛ وجه تمایز این تحقیق از سایر تحقیقات، تأکید بر اثرات محیط‌زیستی مثبت پروژه‌های گردشگری بود. هر پروژه شهری دارای معایب و مزایای زیادی می‌باشد و ابعاد اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی دارد؛ قسمتی از پیامدهای محیط‌زیستی یک پروژه، ریشه در بعد اجتماعی و فرهنگ محیط‌زیستی شهروندان دارد و متخصصان امر بایستی با در نظر گرفتن امکانات و سطح فرهنگ شهروندان یک منطقه، اقدام به تأسیس پروژه‌های مختلف در حوزه شهری بنمایند و در واقع نوعی آینده‌نگری در ابعاد مختلف داشته باشند تا مزایای پروژه، وزن بیشتری از معایب آن داشته باشد.

منابع

- Abede, A. (2015). Place Attachment, Environmental Attitude and Behavior Among Visitors of Forest Parks. *Environmental Researches*, 5(9), 35-46. (In Persian)
- Alizadeh Aghdam, M.; Banifateme, H.; & Soltani Bahram, S. 2017. The Role of Cultural Capital in the Developing of Ecological Citizenship. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 9(2), 107-133. (In Persian)
- Amuquandoh, F. E. 2010. Residents' perceptions of the environmental impacts of tourism in the Lake Bosomtwe Basin, Ghana. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(2), 223-238.
- Anbari, M. 2014. *Sociology of development from economics to culture*. Samt publication, Tehran. (In Persian)
- Blaikie, N. 2005. *Designing Social Research: The Logic of Anticipation*. Translated by Hasan Chavoshian, Ney publication, Tehran (In Persian)
- Fotros, M. H.; & Maaboudi, R. 2011. Causality Relationship between Energy Consumption 'Urban Population 'and Environmental Degradation in Iran '1981- 2006. *Quarterly Energy Economics Review*, 27, 1-17. (In Persian)
- Gharakhlou, M.; Ramezanzadeh Lasbouei, M.; & Galian Sharifdini, J. 2009. Environmental tourism impact on coast Ramsar city. *Journal of human geography*, 1(3), 1-12. (In Persian)
- Kaiser, F. G., Ranney, M., Hartig, T., & Bowler, P. A. (1999). Ecological behavior, environmental attitude, and feelings of responsibility for the environment. *European psychologist*, 4(2), 59.
- Kvale, S. & Brinkman, S., 2009. *Interviews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. 2nd ed. London: SAGE Publications, Inc.
- Lee, H.J., & Park, S.Y. 2013. Environmental Orientation in Going Green: A Qualitative Approach to Consumer Psychology and Socio-cultural Factors of Green Consumption. *Journal of Global Schools of Marketing Science*, 23(3), 245-262.
- Marshal, C.; & Rossman, G. B. 1998. *Designing qualitative research*. Cultural Studies Publication, Tehran. (In Persian)
- Nazmi, R., Ahmadi, P., Bazargan, S. 2017. The Effect Of Multidimensional Curriculum On Environmental Knowledge, Attitude And Skill Of Preschoolers. *Palma Journal*, 16(2), 451- 455.
- Rahmani firouzjah, A.; Rezaeipasha, S.; & mehralitabar firouzjah, M. 2015. Bio-environmental effects on tourism in tonekabon: a case study in tameshkal. *Journal of studies of socio-cultural development*, 4(2), 125-142. (In Persian)
- Reyna, C., Bressan, E., Mola, D., Belaus, A., Ortiz, M. 2018. Validating the Structure of the New Ecological Paradigm Scale among Argentine Citizens through Different Approaches. *Pensamiento Psicológico*, 16(1), 107- 118.
- Safavi, S.; & Alijani, B. 2006. Investigation of geographical factors in air pollution in Tehran. *Geographical research quarterly*, 58(6), 99-112. (In Persian)
- Salehi, S. 2010. New Environmental Paradigm and Energy Consumption. *Cultural Studies & Communication*, 6(20), 225-248. (In Persian)
- Salehi, S. 2015. Measurement of Cultural factors Influence on Household Gas Consumption Behavior (Case study: urban residential gas customers in Mazandaran). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 4(4), 551-570. (In Persian)
- Salehi, S.; & Choshfar, G. 2013. Women and the Environment: A Study of Women's Attitudes towards Household Recycling in Mazandaran. *Social Development & Welfare Planning*, 4(15), 199-243. (In Persian)

- Saroukhani, B. 2006. Research methods in social sciences. Institute for Humanities and Cultural Studies. Tehran. (In Persian)
- Shobeiri, S.; M., Meiboudi, H.; & Haji hoseini, A. 2013. A Survey of Environmental Consequences of Tourism in view of People and Stakeholders on Coastal Areas of the Mazandaran. *Journal of Tourism Planning and Development*, 2(5), 128-144. (In Persian)
- Strauss, A., Corbin, J. 1998. *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, SAGE Publications.
- Stylidis, D., Biran, A., Sit, J., Szivas, E. 2014. Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. *Tourism Management*, 45(1), 260-274.
- Yin, R. K. 1999. *Case Study Research Design and Methods*. Ainde-Pouyan Cultural Institute, Tehran.